

Елена Прудникова
Анна Покровская

РИХАРД ЗОРГЕ

ДЖЕЙМС БОНД НА РУСКОТО РАЗУЗНАВАНЕ

„Не четете само историята, четете биографии, защото те са това, което е животът, но без теорията“.

Бенджамин Дизраели,
писател

Рихард Зорге
Джеймс Бонд на руското разузнаване

Автор Елена Прудникова; Анна Покровская
Превод Горанка Цветкова

Издателство „Паритет“, София
224 стр.

Сам по себе си, както казва Сталин, Зорге притежава качествата и способностите на цяла дивизия. За него има толкова много легенди, че е трудно да се определи кое е истина и кое не. Съветски патриот или двоен агент е бил той? За кое разузнаване е работил? И защо в СССР научават за него едва през 1964 година? Един факт обаче е неоспорим, Зорге успява да изтласка японската военна машина далеч от съветските граници на изток, в резултат на което една добре обучена и оборудвана армия бива прехвърлена на фронта край Москва.

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена, в каквато и да е форма, без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-626-9

Съдържание

Детство и младост	5
Първа световна война	
„От училището до кланицата“	11
Живот сред революционери	23
Зорге и тайните служби	42
Делово пътуване до Китай	53
Екатерина Максимова – тайната	
съпруга	72
Работа в Япония	88
Успехи в разузнаването	103
Нови задачи в Токио	134
Втора световна война	
Предупреждението, което Сталин	
пренебрегва	154
Арест и съдебен процес	169
7 ноември 1944 година: Екзекуцията	187
Важни дати от живота	
и дейността на Рихард Зорге	215

Рихард Зорге: „Животът е сложно нещо.“

Детство и младост

Рихард Зорге световноизвестният таен агент, за когото са написани стотици страници, без категорично да е ясна цялата истина за него, е роден на 4 октомври 1895 г. в Сабунчи, Баку, Азербайджан. Той е най-малкото от деветте деца на немския инженер и специалист по добив на нефт Вилхелм Рихард Зорге и Нина Семьоновна Кобелева. Когато е тригодишен, семейство Зорге се премества в Германия. Баща му е роден през 1852 г. в старинно пруско семейство на хирург, чиито по-далечните предци били търговци на лекарства. Вилхелм Зорге обаче не тръгва по стъпките на семейната традиция, а се посвещава рудодобива. В родния му град Ветин имало каменовъглена мина. Мистичният германски дух придавал на миньорите романтичен ореол и младежът, закърмен с приказки за тайните на подземния свят, започнал да се интересува сериозно от рудодобивното дело. Вилхелм обаче бързо схванал, че каменовъглената промишленост вече изживява времето си, както и че това е безперспективно занимание, затова насочил интересите си към

добива на нефт и се захванал с този бизнес с типичния немски хъс и последователност. Изучавайки всичко за нефтодобива, младият мъж работил няколко години в САЩ, което му помогнало да стане отличен специалист по дълбоко сондиране на земните недра.

Междувременно в Баку настъпва известния в историята „нефтен бум“. Шведските фабриканти братя Нобел купуват на безценица концесиите за разработка на нефтените находища и подхващат бизнеса с огромен размах. Компанията на Нобел вербува всичко, което е възможно, а евтиният труд на руските работници позволява да се плаща добре на инженерите, като същевременно се печалбите растат. Тридесетгодишният по това време инженер е достатъчно опитен и не страда от липса на средства, затова да създаде семейство за него е напълно в реда на нещата. Прагматичен и здраво стъпил на земята, амбициозният немец не се стреми към самоцелна печалба на пари и слава. Избира си за жена съвсем младо момиче – Нина Кобелева, която е дъщеря на железничар и работничка във фабрика. Младото момиче, въпреки крехката си възраст доста е видяло в живота, осиротяло рано и отраснало в приют заедно с

останалите си братя и сестри – общо петима на брой.

Нина дарява съпруга си с десет деца – четири момчета и шест момичета. На 4 октомври 1895 г. съпрузите се сдобиват с най-малкия си син – Рихард. Когато Рихард се ражда баща му и на четиридесет и три, а майка му – на двадесет и осем години.

Първите години от живота си Рихард прекарва в селцето Сабунчи, припечено от слънцето местенце на брега на солено езеро, където се издига двуетажната къща на инженер Зорге. В детската си памет Рихард почти не е запазил спомени за тези места. През 1898 г., когато здравето на баща му вече е доста влошено, но когато е и достатъчно богат, семейството се мести и заживява в Германия. Вилхелм прави това с намерението има да се посвети на научна работа, но когато му предлагат да стане директор на банка, той приема, а това осигурява на семейството му охолно съществуване.

През 1902 г. Рихард е записан в специализирано училище в берлинския район Лихтенфелд. Реалното училище¹ в Германия,

¹ От нем. Realschule – Бел. прев.

Семейна снимка на инженер Вилхелм Зорге и съпругата му Нина Кобелева. Най-малкото дете е Ричард.

дореволюционна Русия и редица други страни всъщност е средно или непълно средно учебно заведение, в което е отредена съществена роля на предметите с природо-математическа насоченост.

От самото начало Рихард „се прославя“ с това, че непрекъснато нарушава дисциплината. „Аз бях труден ученик – самохарактеризира се той по-късно, – погазвах училищните порядки, своеволничех и бях изключително несдържан в приказките си“. Впрочем неговата невъздържаност е многостранна. Ако нещо не му харесвало, той бил просто неспособен да мълчи, дори пускал в ход плесници, с една дума – бил скандалджия. Колкото до ината, повишената разговорчивост, своеволията – Зорге си остава същият и след време, вече като зрял мъж, прехвърлил четиридесетте, съвсем не забравя да си служи с юмруците.

Но казано с две думи: способно хлапе, което донякъде компенсира трудния му характер, макар че дарбите му всъщност са с доста тясна насоченост.

През 1907 г. Вилхелм Зорге умира внезапно. За Рихард това е голям удар и преживява много тежко смъртта на баща си. Той се затва-

ря в себе си, става сериозен, дистанцира се от всички и още по-силно се увелича от книгите. Междувременно влиза в социалдемократическото работническо гимнастическо дружество. Представата за реалната работническа класа впоследствие се оказва полезна за него, а симпатиите му към социалдемократите определят по-нататъшната насоченост на политическите приоритети на Рихард Зорге. Той избира лявата страна на политическия спектър. В бъдеще от него най-вероятно би излязъл образцов политолог, социолог или нещо от тази сфера и не по-малко образцов социалдемократ. Животът обаче му е приготовил друг сценарии и се нарежда различно.

Първа световна война „От училището до кланицата“

На 1 август 1914 г. започва Първата световна война. Немските момчета поколение след поколение по традиция са възпитавани като патриоти. И когато с началото на войната страната е обзета от патриотично безумие, негова първа жертва стават именно младежите. Момчетата от горните класове на училищата буквално на тълпи отиват и се записват в армията. Младият романтик Рихард Зорге, на когото отдавна вече му е скучно в училище, а и изобщо целият буржоазен живот, без да му мисли много се отправя към повиквателния пункт, дори без да уведоми майка си за своето решение и се записва с редиците на армията. Към този момент той все още не е навършил деветнадесет години. Преминава кратка предварителна подготовка в запасния батальон на 91-ви пехотен полк и през ноември 1914 година заедно с четири резервни корпуса на IV-та армия – съставена от също така обучени на „бърза ръка“ войници, до вчера ученици, смесени с работници, селяни, безработни, които са по-възрастни,

но по никакъв начин не са по-опитни във военните дела – под командването на отдавна забравили службата запасни офицери са хвърлени в атака във Фландрия, под жесток обстрел, и изложени на сигурна смърт. По-късно, след две-три години, статистиката на боевете, според оценката на Ремарк, е следната: на един опитен войник загиват пет-десет новобранци. Но във войната през 1914 г. няма стари, врели и кипели в битки бойци – това е първата такава война в историята на Европа. Придобитите по-рано знания на никого не могат да помогнат – прекалено много технически и тактически нововъведения са изпробвани в тази война за първи път.

Рихард оцелява във фландърското настъпление, в ада на Диксмойде, като по чудо, но започва да гледа на всичко в живота с други очи. Останалите живи след тези събития вече нямат нищо общо с онези младежи с блеснал поглед, които само допреди половин година пеят патриотични песни, нито с онези, които ги пеят по-късно в тила. Рихард, подобно на другарите си вижда войната по съвсем различен начин. За него тя е безсмислена кланица, а на мястото на романтичния устрем идва безизходността на обречените, чийто един-

ствен житейски лозунг е: „Може би ще оцелеем, може би ще ни се размине“. Храбростта не води към смъртта, а страхът не спасява, това превръща Рихард в отчаяно смел романтик.

Скоро след началото на военните действия, Рихард е ранен. Леко ранените войници гледат на пребиваването в болница като на почивка и подарък от съдбата.

Свободното време е доста и Рихард има възможността да погледне на войната от друг ъгъл, може да обмисли нещата по-трезво и започва лека-полека да проумява реалната политическа истина за войната. Докато е в лазарета, неговата част е прехвърлена на Източния фронт, в Галиция, където започва мащабно настъпление срещу руснаците. Рихард се връща отново на фронта, но това изпитание не продължава дълго – само след три седмици е ранен отново и пак се оказва на болничното легло в Берлин.

Междувременно положението в страната се е влошило още повече. Жизненият стандарт на населението стремително пада. Буржоазията е слязла до дереджето на работниците, а работниците гладуват. Патриотичният подем вече е минало, на негово място се е настанила мрачна озлобеност у едни

Родният дом на Рихард Зорге.

Семейство Зорге, малкият Рихард е седнал на коленете на баща си.

и жалки опити за вкопчване в остатъците от патриотизъм у други. В тила е непоносимо и Рихард, без да дочака края на отпуската си, пожелава да се върне на фронта. „Смятах, че е по-добре да се сражавам в други страни, отколкото да затъвам още по-дълбоко в блатото на своята страна“, ще напише след време той.

По време на лечението Рихард успява да се подготви за зрелостен атестат, както и да получи унтерофицерски пагони и Железен кръст II степен за храброст. Това решение е взето трудно от военното началство. Да, Зорге е отчаяно смел, но, почувствал се в свои води в армията, той става и отчаяно недисциплиниран, а и агресивен. Сега обаче, имайки зрелостен атестат, унтерски нашивки и Железен кръст, той може да направи и военна кариера – да стане офицер, но също така е възможна и гражданска кариера. В перспектива му е отворен пътят към всеки университет в Германия. Но при едно условие – ако оцелее.

Именно тогава в ръцете му попадат листовки на антивоенния съюз „Спартак“.